

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Framställning om ändring i socialförsäkringsbalken avseende övergångsbestämmelser för handikappersättning

Sammanfattning

Försäkringskassan föreslår att det införs en bortre tidsgräns för när en ansökan behöver göras för att ytterligare en period med handikappersättning ska kunna beviljas.

Bakgrund

Den 1 januari 2019 ändrades socialförsäkringsbalken på så sätt att förmånerna merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag infördes och handikappersättning och vårdbidrag avskaffades. Vuxna personer med funktionsnedsättning kan sedan dess ansöka om merkostnadsersättning i stället för handikappersättning. Det finns dock skillnader mellan handikappersättning och merkostnadsersättning. En skillnad som kan ha stor betydelse för vissa enskilda är att handikappersättning ersatte både hjälpbehov och merkostnader medan merkostnadsersättningen endast ersätter merkostnader.

Personer vars beslut om handikappersättning upphörde att gälla eller skulle ha omprövats efter ikraftträdandet men före den 1 juli 2021 fick möjlighet att ansöka om handikappersättning för ytterligare högst 18 månader. Den enskilde som omfattas kan välja om hen vill ansöka om handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna eller om hen vill ansöka om merkostnadsersättning. Om personen ansöker om handikappersättning har Försäkringskassan att ta ställning till om förutsättningarna är uppfyllda för ett nytt beslut om handikappersättning enligt de äldre bestämmelserna.

Enligt de gamla reglerna skulle handikappersättning omprövas vid ändrade förhållanden.

Enligt förarbetena till övergångsbestämmelsen ansågs det vara viktigt att personer som hade beviljats handikappersättning kunde förlita sig på att beslutet skulle fortsätta att gälla, eftersom de kunde ha vidtagit vissa åtgärder med anledning av beslutet och därigenom anpassat sin ekonomi och livssituation. Det ansågs framförallt viktigt för personer med ett stort hjälpbehov som ersattes inom ramen för handikappersättningen. Beslut om handikappersättning skulle därför fortsätta att gälla i enlighet med vad som angavs i beslutet eller till dess att beslutet skulle ha omprövats. Eftersom tidpunkten då beslutet upphörde att gälla eller skulle omprövas kunde komma kort tid efter att bestämmelserna om merkostnadsersättning hade börjat gälla ansågs det även lämpligt med en bestämmelse som ledde till att ersättningen fasades ut successivt även i dessa fall. Därför infördes bestämmelsen om möjlighet att söka handikappersättning för ytterligare en period om högst 18 månader om ersättningen upphört eller skulle ha omprövats under övergångsperioden. (Ds. 2015:58, s. 247–249, och prop. 2017/18:190, s. 145–146)

Försäkringskassan informerade brukarorganisationer och enskilda om möjligheten att söka om ytterligare en period med handikappersättning i anslutning till lagändringen, utöver generell information på Försäkringskassans webbplats.

I beslut om att rätten till handikappersättning upphörde före den 1 juli 2021 informerades den enskilde om att hen kunde ansöka om handikappersättning för en period om ytterligare högst 18 månader eller om merkostnadsersättning. Försäkringskassan skickade även ut blanketter för ansökan om handikappersättning till de personer som efterfrågade det. Myndigheten har således agerat för att enskilda ska kunna tillvarata sin rätt och ansöka om handikappersättning.

De flesta förmånstagare ansökte om ytterligare en period om handikappersättning i anslutning till att deras rätt till förmånen upphörde, men alla gjorde inte det. Som övergångsbestämmelsen är utformad måste Försäkringskassan pröva ansökningar om ytterligare en period med handikappersättning, även om ansökan inte gjordes i anslutning till att det tidigare beslutet upphörde. Det saknas en borte tidsgräns för när en ansökan behöver göras för att ytterligare en period med handikappersättning ska kunna beviljas. Utan en sådan tidsgräns behöver Försäkringskassan ha beredskap för ansökningar om handikappersättning så länge det finns förmånstagare vars beslut upphörde under övergångsperioden och som inte fått ytterligare en period med handikappersättning beviljad. Det innebär en omfattande förvaltning med hänsyn till att det endast rör en liten grupp personer.

Gällande rätt

Punkterna 4 och 5 i övergångsbestämmelser till ändringen i socialförsäkringsbalken (SFS 2018:1265) har följande lydelse.

4. Ett beslut om handikappersättning som har meddelats enligt äldre bestämmelser i 50 kap. ska fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga.

5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader.

Överväganden och förslag

Försäkringskassans förslag: Försäkringskassan föreslår att det införs en borte tidsgräns för när en ansökan behöver göras för att ytterligare en period med handikappersättning ska kunna beviljas.

Skälen för förslaget: Punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (2018:1265) om ändring i socialförsäkringsbalken är utformad på så sätt att personer som förlorade rätten till handikappersättning mellan den 1 januari 2019 och den 1 juli 2021 har möjlighet att ansöka om handikappersättning för en period om ytterligare 18 månader och att det inte finns någon senaste tidpunkt för när en sådan ansökan ska ha gjorts. På grund av detta behöver Försäkringskassan ha beredskap för ansökningar om handikappersättning så länge det finns förmånstagare vars beslut upphörde under övergångsperioden och som inte redan har ansökt om ytterligare en period med handikappersättning. Det är svårt att identifiera vilka personer som omfattas, men det kan inte uteslutas att en person som var ung när beslutet om rätt till handikappersättning upphörde att gälla kan vilja ansöka om ytterligare handikappersättning långt senare. Det innebär att Försäkringskassan behöver ha beredskap för att ta emot och hantera ansökningar om handikappersättning under lång tid framåt. Förutom krav på bibehållen kompetens hos handläggare omfattar det förvaltning av IT-system och ansökningsblankett för handikappersättning. På sikt kan myndigheten även behöva göra

tekniska anpassningar, framför allt av IT-system. Allt detta är resurskrävande för Försäkringskassan.

Försäkringskassan menar att det inte kan ha varit lagstiftarens avsikt att ansökningar om handikappersättning skulle kunna ges in och prövas långt efter övergångsperioden. I förarbetena uttalas visserligen att det finns starka skäl för generösa övergångsbestämmelser för handikappersättningen (prop. 2017/18:190, s. 147), men uttalandet handlar om en jämförelse med övergångsbestämmelserna för vårdbidraget. Det utgör således inget argument för att avsikten var att ansökningar om handikappersättning skulle kunna ges in under lång tid efter övergångsperioden. Försäkringskassan anser tvärtom att förarbetsuttalandena talar för att avsikten var att ytterligare beslut om handikappersättning skulle fattas i nära samband med att en persons rätt till handikappersättning upphörde. I propositionen angavs till exempel att 18 månader fick anses vara en tillräcklig tid att ställa om till en ordning med en renodlad merkostnadsersättning för personer vars beslut om handikappersättning upphör att gälla t.ex. strax efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna (a. prop. s. 146).

Övergångsbestämmelsen bör därför ändras så att en ansökan om handikappersättning för en period om ytterligare högst 18 månader ska ha gjorts senast vid en viss tidpunkt.

I bilaga till denna framställning finns förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (bilaga med författningsförslag).

Konsekvensutredning

Syftet med förslaget, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Syftet med förslaget är att införa en sista tidpunkt då en ansökan om handikappersättning måste ha gjorts för att kunna prövas enligt punkt 5 i övergångsbestämmelserna. Det finns ingen alternativ lösning för att uppnå syftet, eftersom övergångsbestämmelsens ordalydelse är klar och otvetydig.

Om förslaget inte genomförs behöver Försäkringskassan upprätthålla kompetens, IT-system och blanketter för handikappersättning under lång tid framöver. Behovet upphör först när alla personer vars beslut upphörde eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 har avlidit.

Offentligfinansiella effekter

Konsekvenser för försäkringskostnaderna

Försäkringskostnaderna bedöms bli marginellt mindre om förslaget genomförs, eftersom handikappersättningen ersatte både hjälpbehov och merkostnader, medan merkostnadsersättningen endast ersätter merkostnader.

Konsekvenser för Försäkringskassans förvaltningskostnader

Försäkringskassans förvaltningskostnader blir något mindre om förslaget genomförs, eftersom Försäkringskassan inte behöver upprätthålla kompetens, IT-lösningar och blankett för handikappersättning. Det är dock svårt att ange hur stor minskningen blir.

Risk för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Förslaget bedöms inte ha någon påverkan på risken för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Effekter för enskilda

De personer som omfattas av punkt 5 i övergångsbestämmelsen påverkas av förslaget på så sätt att de efter ett visst datum inte längre kommer att kunna beviljas ytterligare handikappersättning för en period om högst 18 månader. Försäkringskassan har ingen uppgift om hur många enskilda som berörs, men 5 916 personer hade beslut som

upphörde mellan den 1 januari 2019 och den 30 juni 2021. Försäkringskassan utgår dock från att de flesta som skulle ha rätt till och ville ha en ny period med handikappersättning redan har ansökt. Antalet förmånstagare som kan ha rätt till en ny period med handikappersättning minskar också med tiden.

18 månaders handikappersättning motsvarar belopp mellan 31 752 och 60 858 kr. Beräkningen är baserad på prisbasbeloppet för år 2025 där beloppen motsvarar lägsta respektive högsta nivå av handikappersättning. Enskilda kan dock i stället ansöka om merkostnadsersättning och även om andra insatser, till exempel enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Ett mer renodlat regelverk bedöms samtidigt underlätta för personer med funktionsnedsättning, samt för gode män och förvaltare.

Ikraftträdande

Författningsändringen bör ske så snart som möjligt, men tidpunkten då ansökan senast ska ha gjorts får bestämmas med utgångspunkt i när regeländringen kan träda i kraft och med beaktande av att Försäkringskassan behöver en viss tid för att kunna informera de som kan vara berörda. Tidpunkten kan förslagsvis vara ett år efter ikraftträdandet. Datumet då ansökan senast ska ha gjorts bör dock inte vara en helgdag eftersom det underlättar informationen till enskilda om det inte är en dag som omfattas av lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Författningskommentar

Förslaget till lagen om ändring i socialförsäkringsbalken

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till lagen (2018:1265) om ändring i socialförsäkringsbalken

5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader, *under förutsättning att ansökan har gjorts före den XX 2026.*

Femte punkten ändras på så sätt att det införs en tidsgräns för när en ansökan om handikappersättning måste göras för att de äldre bestämmelserna om handikappersättning fortfarande ska gälla. För att kunna beviljas handikappersättning måste den sökande ha gjort en ansökan senast den XX 2026. Om en ansökan görs efter detta datum kan således inte de äldre bestämmelserna om handikappersättning tillämpas. Den enskilde kan i stället ansöka om merkostnadsersättning och andra insatser, till exempel enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Beslut i detta ärende har fattats av rättschef Marie Axelsson. Föredragande har varit rättslig expert Emma Boman.

Försäkringskassan

Marie Axelsson
Rättschef

Emma Boman
Föredragande

Datum
2024-10-02

Diarienummer
FK 2024/019046

Adress
Försäkringskassan
103 51 Stockholm

Webbplats
forsakringskassan.se

Telefonnummer
08-786 90 00

Organisationsnummer
202100-5521

Bilaga

Författningsförslag Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Enligt riksdagens beslut föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken att punkt 5 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2018:1265) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader.

Föreslagen lydelse

5. Äldre bestämmelser om handikappersättning gäller fortfarande i de fall ett beslut om handikappersättning som har meddelats före ikraftträdandet upphör att gälla eller skulle ha omprövats före den 1 juli 2021 om de äldre bestämmelserna i 50 kap. fortfarande hade varit tillämpliga. I sådana fall får ett nytt beslut om handikappersättning meddelas enligt de äldre bestämmelserna för en tidsperiod om högst 18 månader, *under förutsättning att ansökan har gjorts före den XX 2026.*

Denna lag träder i kraft den "VÄLJ DATUM"